

Az alkimista istennő: Aphrodité

Aphroditét, a szépség és a szerelem istennőjét külön, és csak az ő számára fenntartott kategóriába sorolom annak ellenére, hogy mind a szűz, mind pedig a sebezhető istennőkkel mutat közös vonásokat is. Ide egyetlen istennő tartozik: az alkimista Aphrodité, aki egyedül birtokolja az átváltozás és átváltoztatás folyamatához szükséges mágikus hatalmat. A görög mitológiában ez az istennő tiszteletet parancsoló, sőt félelmetes jelenlétet képviselt, hiszen az ő befolyására estek szerelembe, s hoztak létre új életeket istenek és halandók. Csupán a három szűzzel: Artemisszel, Athénével és Hesztiaival nem tudott elbánni. Pügmalión kedvéért még egy kőszobrot is hús-vér nővé változtatott. (Bezzeg Athéné eleven embereket változtatott kővé!) Ő ihlette a költőket és szónokokat, s máig ő szimbolizálja a szerelem mindenkit átformáló és alkotásra készítő erejét.

Számos szeretője lévén természetesen nem volt szűz, mégis azt tette, ami neki tetszett – akárcsak Artemisz, Athéné és Hesztia. Voltak gyermekei is szép számmal, mégsem volt sérülékeny, és nem vált a férfiak áldozatává soha. Minden kapcsolata kölcsönös szenvedélyen alapult. A szenvedély fontos volt számára, a hosszú távra szóló elkötelezettség azonban nem.

Aphrodité beteljesült kapcsolatokat köt, és a szeretkezéssel új életet teremt. Erre ösztönzi mindazokat, akik kapcsolatba kerülnek vele. A teljesítménnyel szemben közömbös – ebben Hesztiahoz hasonlít –, értékítélete merőben szubjektív.

Bárkit vagy bármit töltsön is be szépségével, hatása ellenállhatatlan. Magnetikus vonzás keletkezik körülötte, a két kiszemelt „áldozata” között pedig kémiai kötés alakul ki, és semmire nem vágnak úgy, mint hogy egyesüljenek. Erős kényszert éreznek a közeledésre, a beteljesülésre, a szeretkezésre, egymás „megismerésére” – ahogy a Biblia kifejezi ezt az aktust. Noha maga a kényszer merőben szexuális természetű, a késztetés gyakorta jóval mé-

lyebb, spirituális és intellektuális is egyszerre. A „közösülés” szó az „egyesülés” szinonimája, s mindez a beteljesülést, a befejezettségre való törekvést is megvalósítja. Eggyé olvadni és megismerni annyit jelent, mint valóban megérteni a másikat. Aphrodité ebben az értelemben a megismerés és megismertetés vágyát gerjeszti fel. Ha ez testi intimitássá lesz, úgy fogamzás és új élet keletkezik. Ha az egyesülés, a megértés szellemi természetű, úgy a „kémiai folyamat” az értelemben, az érzelmekben vagy a szellemisségben, spirituális szinten zajlik, és az új élet, amely ennek nyomán sarjad, ugyancsak a pszichológiai, érzelmi vagy szellemi élet újszülöttje lesz.

Ebből következik, hogy Aphrodité befolyása nem korlátozódik a szerelemre vagy a szexualitásra. A „plátói” szerelem, a lelki kapcsolat, a mély barátság, együttérzés vagy megértés mind az elfogadás, a szeretet kifejeződése. Mindannyiszor, amikor valami megvalósul, létrejön, kialakul, szárba szökken: egy tanulási folyamat, egy kapcsolat terapeuta és kliens között, egy terv megvalósulása, egy tanács vagy segítség áldásos hatása; Aphrodité jelen van, és inspirálja a résztvevőket.

TUDATA: „RIVALDAFÉNY”

Az archetipikus „Aphrodité-tudat” egészen sajátos dolog. Ebben is ötvözi mind a szüzek, mind a sérülékenyek képességeit, mert egyetlen gyújtópontba képes fókuszálni a figyelmét, mint az előbbiek, de befogadó is (emlékeztetőül: szórt fény egy jól világított szobában), mint az utóbbiak. Aki ilyen tudattal rendelkezik, az át is látja a terepet, de őrá is hatni tud a környezet.

Az ilyen tudat tehát sem a lézersugár éles és pontszerű jellegéhez, sem a lámpa fényéhez nem hasonlít, hanem leginkább úgy tudjuk elképzelni, mint egy színpadot megvilágító rivalda fényt. Ha ebben a fényben nézünk valamit, annak a ránk gyakorolt hatása jóval nagyobb, drámaibb, sőt – mintha nagyítón át néznénk – még meg is nő. Magunkénak érezzük, amit így látunk és hallunk, reagálunk, rezonálunk is rá. Akik pedig a színpadon vagy a pódiumon vannak, azok ihletet nyernek a közönség reakcióiból, érzékelik a rájuk irányuló figyelem minden rezdülését, és energiát merítenek belőle.

Amit az Aphrodité-tudat arany fényében látunk, magához vonz, elbűvöl, felold, s könnyedén koncentrálnak rá, legyen ez egy emberi arc vagy egyéniség, egy elmélet a világegyetemről, vagy egy szép porcelánváza áttetsző formái.

Mindenki, aki beleszeret egy emberbe, egy helybe, egy eszmébe, vagy egy tárgyba, Aphrodité-tudattal összpontosít rá és fogadja be, ez a tudat tehát többé-kevésbé valamennyiünk előtt ismerős. Csakhogy nem mindenki szerelmes ám, aki így közeledik valamihez vagy valakihez! Azok a nők, akik megtestesítik ezt az östípust, olyan odaadóan közelednek embertársaikhoz, mintha azok valóban elbűvölőek, érdekesekek és szépek lennének.

Az Aphrodité-tudat a borszakértőéhez hasonlatos, akinek az a feladata, hogy egy új borfajtat törzskönyvezzon. Az illető természetesen szereti a hivatását, és a bort is, mint ahogyan az Aphrodité-nők is szeretik az embereket, és olyasformán közelednek hozzájuk, akár egy információ megszerzése érdekében, mint borszakértőnk, aki örömmel lát a feladathoz. A fény felé tartja a poharat, amelyben a drága nedű illatozik. Meghatározza a színét, megállapítja a tisztaságát, belélegzi a bor bukéját, s lassan belekóstol, forgatja, nyelve alá teszi, ízlelgeti a karakterét, édességét vagy szárazságát, s még az utóízét is megfigyeli. Óriási tévedés lenne azonban feltételezni, hogy az a pohár bor, amit a szakértő ily módon kitüntetett „szeretetteljes figyelmével”, valami különlegesség, ritka fajbor, vagy akár élvezhető lenne.

Ugyanígyen tévedésben szoktak lenni azok a személyek, akikhez egy Aphrodité-tudatú nő odafordul. Sütkéreznek a rivaldafényben, vonzónak és érdekesnek találják magukat, és elfogadottnak is, hiszen Aphrodité pozitív és kedves módon reagál mindenre, amit mondanak, nem kritizál, és nem vizsgálta. Ami éppen érdekli, annak, ha átmenetileg is, de teljesen odaadja magát – ilyen az archetípus stílusa. Megtévesztően csábító hatással van ez a stílus a másik személyre, aki azt hiszi, elbűvölte partnerét, s hogy az már bele is szeretett – holott erről esetleg szó sincs.

KREATIVITÁS ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

Az Aphrodité-tudatot akkor fedeztem föl, amikor éreztem, hogy a pszichoterápiás munkámban ugyanaz a tudati minőség vezet, amely a művészeket is, amikor éppen alkotnak.

A terápiás ülés során elmélyülten hallgatom a beteget, aki teljes figyelmemet és empátiámat leköti. Ugyanakkor élénk agymunkát is végzek, amikor a hallottakat a régebben hallott és tudott dolgokkal összevetem. Olykor fölmerül bennem egy kép, egy hasonlat, egy gondolat vagy ötlet, valami, aminek jelentősége lehet. Vagy éppen az, amit a beteg mond, az anyag, amit hoz, vagy az, ahogyan mondja, egy érzelmi reakciót mozdít meg bennem, amit megjegyzek, és elraktározok magamban. Miközben éppen az stimulál, serkent, hogy elmerülök a másik személyben, élénken dolgozik az értelmem is.

Amikor az átalakulásán dolgozunk, erőteljes érzelmi klíma alakul ki közöttünk, amely mindkettőnket áthat. Amint C. G. Jung meg is állapította: az analízis mindkét személyiség teljességét belevonja a folyamatba. *„Két személyiség találkozására olyan, mint amikor két elem találkozásából vegyület keletkezik, ha a kötések egyáltalán létrejönnek, s mindkettő megváltozik.”*

Az Aphrodité-tudat minden alkotómunkában jelen van; ott is, ahol a mester vagy a művész egyedül van. Ilyenkor a „párbeszéd” az anyaggal folyik.

Jó példa erre a festőművész munkája, aki teljes elmélyültségben dolgozik, folytonosan reagálva arra a véletlenre is, amelyet egy ecsetvonás hoz létre. Miközben energikusan és merészen keveri és rakja fel a vászonra az árnyalatokat, mindig ötvöződik a spontaneitás és a szakértelem, anyag és ember között kialakul a kölcsönhatás. S miközben a részletekre figyel, a festő tudatában van az egész vászonnak, annak, ami majd rákerül. Olykor hátralep, hogy objektíve is megtekintse, amit szubjektíve létrehozott. A művész és az anyag közötti játék során pedig megfogam és megszületik valami, ami eddig nem létezett.

A pozitív, hatékony kommunikációs folyamatokban ugyanaz a kölcsönhatás figyelhető meg, mint a kreatív tevékenységben. Egy beszélgetés lehet semmitmondó, üres, félreértésekre és sértődésekre okot adó esemény, de ölthet művészi formát is, ugyanakkor

olyan spontán, megindító és jóleső lehet, mint egy zenei improvizáció, vagy *jam session*, „örömmzene”, amikor a jazz-zenészek lelke együtt repül a muzsikával és a társukéval is. A beszélgető felek olykor ugyanígy átszellemülnek, és egyre újabb dolgokat fedeznek föl önmagukban és a másokban is, hiszen rezonálnak egymás gondolataira. Ilyenkor mindkét fél átéli az Aphrodité-tudat rivaldafényét, melyben a kommunikáció kibontakozik.

Minden esetben, amikor emberek Aphrodité-tudattal fordulnak egymás felé, energia keletkezik, és ez az energia alkotókészséggel, jó érzésekkel tölti el a résztvevőket, legyenek bár egy szerelmespár, egy jazz-formáció, vagy egy lakóház terveinek a megbeszélői. Az ilyen tevékenység sohasem fárasztó, inkább stimulál. Teljesen elmerülünk abban, amit teszünk, és a másik emberben, akivel együtt vagyunk abban a tevékenységben. Az idő észrevétlenül repül. Időérzékünk elvesztése általában vagy Hesztia, vagy Aphrodité jelenlétéhez kötődik.

AZ ÁLMOK HORDOZÓJA

Téved, aki azt hiszi, hogy ahhoz, hogy álmaink valóra váljanak, elegendő megtervezni, elgondolni azokat, s aztán szorgosan munkálkodni a megvalósításukon. Van még egy eleme az álmok megvalósulásának, s olykor éppen ez a döntő: egy másik ember, aki hisz benne, hogy álmunk valóra fog válni. Ez a „másik” az álmok hordozója.

Daniel Levinson *Seasons of a Man's Life (A férfi életének korszakai)* című munkájában úgy véli, hogy ezt a szerepet egy fiatalember kamaszkora és felnőtté válása között egy „speciális” – meglehet, rendkívüli – nő játssza, aki segíti megvalósulni az álmat, melylyel maga is valamiképpen kapcsolatban van. Részt vesz a megformálásban, az átélésben, és mélységesen hisz a fiatalemberben, mint az álom főhősében, áldását adja rá, elkíséri útjain és menedéket nyújt neki, ahol reményeit színezgetheti, és új erőre kaphat.¹

Erről a „rendkívüli nőről” C. G. Jung volt kliense, majd tanítványa és munkatársa, Toni Wolff azt írja, hogy a férfihoz fűződő kapcsolata egyszerre erotikus és baráti, s emellett határozottan intellektuális jellegű. Olyan ez a nő, mint az ógörögök társadalmá-

ban a hetérák voltak. A szó, illetve a fogalom kulturált, művelt, s az akkori időkben szokatlanul szabad nőt jelentett, a japán gésához hasonlót. Ő lehet az inspiráló asszony, a múzsa. Toni Wolff szerint a hetéra megtermékenyíti a férfi kreativitását, és segít neki az alkotásban. Némelyek szerint Toni nemcsak kollégája, de szeretője is volt a mesternek, s meglehet, éppen az ő termékenyítő közegében alkotta egyik-másik elméletét.²

Vannak asszonyok, akiket nemcsak egy, hanem több, olykor számos tehetség is inspirálójának tekint, mert mindegyikükben fölismeri a valóra váltható álmot, és hisz bennük. Ilyen volt Lou Andreas Salomé, számos híresség szellemi és szerelmi társa, így Rilkéé, Nietzscheé és Freudé is.³

Sokan tűnődtek már azon, hogy miért van oly kevés híres festőművésznő, karmesternő, filozófus vagy mesterszakácsnő. Gondolom, azért, mert a nőknek éppúgy szükségük lenne álmaik hordozójára, a „másik”-ra, egy rendkívüli férfira, aki Aphrodité-tudattal szemlélve munkálkodásukat elősegítené, hogy naggyá váljanak. Hát erre a szerepre a férfiak nemigen vállalkoznak...

A tények ezen borús állása részben a sematikus szerepelvárásoknak köszönhető, melyek megbéklyózzák a nők álmait és fantáziáját, korlátozzák a lehetőségeiket. Igaz, a kézzelfogható korlátok („Nőket nem alkalmazunk”) lassacskán lebomlottak, s ma már a lehetőségek jóval szélesebb skáláján választhatunk, mint akár néhány évtizede.

A PÜGMALION-HATÁS

Úgy gondolom, hogy az álom hordozója – terapeuta, pártfogó, tanár, vagy szülő, aki „jó kertésze” mások fejlődésének – olyasmit idéz elő, amit Robert Rosenthal kutató pszichológus „Pügmalióhatás”-nak nevezett el.⁴ A dolog lényege, hogy a pozitív elvárások igen erős hatást gyakorolnak az emberre. Pügmalió története pedig a következő: Pügmalió Küpros (Ciprus, Aphrodité szigete) királya volt, és sokáig nem volt asszonya. Egyszer aztán elefántcsontból csodálatos nőalakot faragott vésőjével, oly tökéleteset, hogy maga is elcsodálkozott rajta. Úgy látta, ilyen arccal, ilyen alakkal még soha élő asszony nem járt a földön. Alaposan bele is

szeretett a saját művébe. Csókolgatta, beszélt hozzá, becézgette, simogatta s még ajándékokat is vitt neki: kagylókat, kerek kavicsokat, tarka madarakat és sokféle virágot, még a Nap lányainak könnyeiből született borostyánkövet is. A szobor azonban szobor maradt. Végül eljött Aphrodité ünnepe, amit az egész sziget nagy pompával ült meg. Maga az istennő is megjelent, és amikor a király áldozatot mutatott be neki, meghallgatta titkos kérését, és eleven nővé változtatta a szobrot. Ő lett Galateia. A történetet Ovidius *Átváltozások* című művéből ismerjük, G. B. Shaw is erre utal darabja címében (Pygmalion).

Rosenthal kimutatta, hogy az iskolások részben a tanárok pozitív vagy negatív várakozásának megfelelően fejlődnek. Gettólakó fekete gyerekek például annál rosszabb előmenetelt tanúsítanak, minél régebben járnak iskolába. Tanítóik mélységes meggyőződése ugyanis az, hogy ezek a gyerekek csak gyenge teljesítményre képesek. A kutató kísérleti körülmények között vizsgálni próbálta azt is, hogy mi volt előbb: a pedagógusok alacsony igény szintje tanulóikkal szemben, vagy a tanulók teljesítményszintje? Vizsgálódása azzal az eredménnyel zárult, hogy elvárásaink erősen befolyásolják mások teljesítményét akkor is, ha ennek nem vagyunk tudatában.

Egy kliensem, Jane, elmondta, hogy miután spanyol anyanyelvű bevándorlók gyereke volt, eleinte nemigen mert megszólalni az iskolában, és a tanítói meg voltak győződve róla, hogy buta. Negyedik osztályban még mindig alaposan le volt maradva a tananyagban. Ekkor azonban új osztálytanítója lett, aki más szemmel nézte őt, szóra bírta, és olyan feladatokat adott neki, amelyeket megítélése szerint meg tudott oldani. A „rivaldafény”-ben a kilencéves kislány megtáposodott, kitűnő tanuló, s később kiváló tanító nő lett belőle, aki maga is segíti tanítványai képességeinek maximális kibontakoztatását.

Aphrodité Pügmalión-hatása összefügg azzal, amit az istennő alkímiájának neveztem. Az alkímisták a középkorban, mint tudjuk, egyrészt „aranycsinálók” voltak, azaz fáradhatatlanul ügyködtek azon, hogy kevésbé értékes anyagokat arannyá változtassanak, másrészt olyan titkok tudói, melyek őket magukat is átváltoztatták. Az alkímia ebben az értelemben ezoterikus pszichológiai törekvés az ember személyiségének átváltoztatására. Amikor na-

gyon beleszeretünk valakibe, akkor érezzük meg igazán Aphrodité alkímiáját. Megrázó erővel tör ránk a változás: magunk is „arany-nyá válunk” a másik szemében, és ő is a mi szemünkben, mert széppé és értékesé tesszük egymást azzal, hogy betöltjük szeretetünkkel, és figyelmünk reflektorfényébe állítjuk őt.

Mint már említettem, a szerelem csupán egy – jóllehet igen találó – példa. Aphrodité kreatív, alkimista hatására bármilyen közönséges, banális, mindennapi dolog, „kevésbé értékes anyag” felfénylik, és arannyá válik úgy, ahogy Pügmalion elefántcsont szobra Galateiává változott a szerelem erejétől.